

Kungl. Djurgårdens förvaltning
Box 27138
102 52 Stockholm

Beslut

Datum 2017-09-11
Dnr 3.4.3-1956-2017

Ändring av skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Galärvarvet, Djurgården 1:1, Stockholms stad och län

Riksantikvarieämbetet beslutar med stöd av 6 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen (FSBM) att skyddsbestämmelser enligt här bifogade förslag ska gälla för Galärvarvet.

Redogörelse för ärendet

Regeringen beslutade 1935 att byggnaderna skulle utgöra statliga byggnadsminnen och fastställde 2007 skyddsbestämmelser för dessa. Vid en genomgång av gällande skyddsbestämmelser har det framkommit att det bör införas en bestämmelse mot ny bebyggelse vid kastellet (byggnad 2). Byggnadsminnet har därför i denna del tydligt avgränsats på den karta som hör till beslutet och en bestämmelse med förbud mot ny bebyggelse inom detta område har införts.

Ett förslag till ändring av skyddsbestämmelserna remitterades 2017-05-15 till den förvaltande myndigheten Kungl. Djurgårdens förvaltning. Förvaltningen framför att de föreslagna skyddsbestämmelserna bör utformas så att en komplettering med en redskapsbod i anslutning till f.d. vaktbyggnaden är möjlig.

Riksantikvarieämbetet anser att en dylik fråga istället kan tas upp som en prövning av tillstånd enligt 7 § FSBM.

Beslut i detta ärende har fattats av överantikvarien Knut Weibull efter föredragning av handläggaren Jan Karlsson. Även avdelningschefen Qaisar Mahmood och enhetschefen Emelie Nilsson har varit med om den slutliga handläggningen.

Riksantikvarieämbetet
Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 8000
E-post registrator@raa.se
Hemsida www.raa.se
Org.nr 202100-1090
Plusgiro 599 94-4
Bankgiro 5052-3620

Knut Weibull

Jan Karlsson

Bilaga:

Skyddsbestämmelser med bilaga

Kopia till:

Länsstyrelsen i Stockholms län

Stockholms stadsmuseum

Stockholms stad

RAÄ/Bebyggelseregistret

Förslag till ändring av skyddsbestämmelser för det statliga byggnadsminnet Galärvarvet, Djurgården 1:1, Stockholms stad och län

Skyddsbestämmelser

Byggnadsminnet omfattar nedan uppräknade byggnader och anläggningar vid Galärvarvet och ett avgränsat område kring Kastellet enligt bifogade kartor (bilaga 1 och 2).

1. Galärvarvsmuren med portar från norra fästet vid Djurgårdsbron till dess slut vid Liljevalchs konsthall
2. F.d. vaktbyggnad (kastellet)
3. Galärvarvsskjulen
4. Dyktankhuset
5. Båthallarna
6. Lyftkranen
7. Stora Dockan, dockportar samt rustbädd och murar i nordöstra delen.

Följande skyddsbestämmelser ska gälla för byggnadsminnet:

1. Byggnadsminnet ska vårdas och underhållas på ett sådant sätt att dess utseende och dess karaktär bevaras.
2. Det avgränsade området kring f.d. vaktbyggnad (2) får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Inom området får inte vidtas sådana åtgärder med mark och vegetation som minskar områdets kulturhistoriska värden.
3. Byggnaderna ska vårdas och underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att byggnadernas kulturhistoriska värden bevaras. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.
4. Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
5. Byggnadernas exteriörer får inte byggas om, byggas till eller på annat sätt förändras.

Om det finns särskilda skäl får, enligt 7 § förordningen (2013:558) om statliga byggnadsminnen, byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Ansökan om tillstånd till sådan ändring lämnas på en särskild blankett till Riksantikvarieämbetet.

Begreppsförklaringar

Med *mark och vegetation* avses den jord som omger byggnaderna med eller utan beläggning och anlagd växtlighet.

Med *vård och underhåll av byggnader* avses åtgärder för skötsel som behövs för att vidmakthålla en byggnads tekniska egenskaper och utseende. Underhåll avser både arbeten som måste göras vid upprepade tillfällen och speciella åtgärder som ska hålla byggnaden i gott tekniskt skick. Till underhåll räknas inte åtgärder som tillför en byggnad nya egenskaper, till exempel en ny kulör. Exempel på underhållsåtgärder är: ommålning, putslagning, lagning av tak och utbyte av skadade delar, dock inte omläggning av alla takytor eller omputsning av hela byggnaden.

Med *material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart* avses material och metoder som ursprungligen användes när en byggnad eller byggnadsdel uppfördes. I de delar av byggnadsminnet där kulturhistoriskt relevanta material fortfarande används får dessa inte ersättas med andra material. Med metoder avses bland annat bearbetning av trä, framställning av fönsterglas och applicering av puts och färg.

Motivering

Galärvarvsområdet, inhägnat av den bevarade muren, är i sina bevarade delar ett kulturhistoriskt monument över Stockholms örlogsstations stora varvsområde som anlades under första hälften av 1700-talet. De i byggnadsminnet ingående byggnaderna och konstruktionerna har ett betydande kulturhistoriskt värde som solitära monument över den månghundraåriga marina närvaron i Stockholms innerstad. Tillsammans med Skepps- och Kastellholmarna samt Beckholmen utgör Galärvarvet en miljö med stora kvalitéer och där byggnaderna från örlogsepoken har ett mycket stort miljöskapande värde.

Den nygotik som, tillkommen på 1830-talet, präglar f d vaktbyggnaden och murportalerna har ett betydande arkitekturhistoriskt värde som uttryck för en arkitekturstil som ofta kom till uttryck inom armé- och marinförvaltningens byggnadsverksamhet.

Skyddsbestämmelserna syftar till att skydda byggnadernas exteriörer som viktiga delar i stadens vattenfront, och binda samman varvsområdet med Skeppsholmen, Kastellholmen och Beckholmen.

Kort historik och byggnadsbeskrivning

Galärvarvets marina historia börjar efter det stora nordiska kriget, då den bestyckade galären blivit ett effektivt vapenslag i Östersjöns skärgårdar. Bittra erfarenheter av den ryska galärflottans härjningar längs Sveriges kuster och skärgårdar 1719 och 1721 ledde till att den svenska örlogsflottan påbörjade en utbyggnad av skärgårdsförsvaret med galärer och lätta skepp, som med tiden kom att få en imponerande omfattning. Stockholmseskadern beslöt 1722 att förvärva den del av den kungliga djurgårdsmarken som vette mot Skeppsholmen. Behovet av en plats för vinterförvaring av de galärer som då ingick i Stockholmseskaderns fartygsbestånd var stor och Kungl. Maj:t upplät en del av djurgårdsmarken för ändamålet. På Petrus Tillaeus stockholmskarta från 1733 kan man se ett antal galärer upplagda på bockar inom ett avgränsat område på Waldemarsön. Två decennier senare utfärdades ett kungabrev som gav flottan rätt att disponera den kungliga marken för ändamålet. Dåvarande överintendenten Carl Hårleman lät nu utföra ritningar till inte mindre än 30 galärskjul, byggda i sten och med tegeltäckta trätak. Stockholmseskaderns galärflotta växte alltmer, under ledning av bland andra Fredric Henrik af Chapman. Parallellt med denna utveckling ställdes krav och önskemål på att få utnyttja allt större delar av Djurgårdsmarken. På Gustav III:s

karta från 1791 har Galärvarvet vuxit till en omfattande anläggning. Galärerna kom att tillhöra arméns flotta, eftersom operationerna i svenska och finska skärgårdarna baserades på arméförbandens rörlighet och möjligheter att använda galärerna i verksamheten.

Under 1800-talets första decennier vidgades verksamheten ytterligare och varvsområdet sträckte sig upp till nuvarande Djurgårdsbron och ner till Djurgårdslandets sydvästra hörn.

Under 1800-talet blev Djurgården alltmer ett område med parker och promenadvägar för Stockholms invånare. Man beslöt att ersätta det gamla, förfallna träplanket mot varvsområdet med en bastant tegelmur. Arkitekten Fredrik Blom anlätades och han ritade mur och varvsportar som färdigställdes under 1830-talet. Samtidigt bedömdes behovet av ett "Corps de Garde" som så stort att även en sådan byggnad uppfördes inom området.

Senare delen av 1800-talet präglades av en betydande förändring inom örlogsflottan. Nya fartygstyper kom till, monitorer och pansarskepp i stål byggdes, och nya vapen introducerades i sjökrigsföringen. År 1872 beslöt Kungl. Maj:t att förlägga örlogsstationens verkstäder till Galärvarvet, som då fick en annan och ny inriktning. Bebyggelsen moderniserades i takt med skärgårdsflottans utveckling via ångdrivna pansarbåtar och vedettbåtar till ubåtar och minsvepare m.m. Den stora skeppsdockan som byggdes under 1870-talet dimensionerades för att kunna rymma de första pansarskeppen som tillfördes flottan. Galärvarvsdockan invigdes av Oscar II 1879.

Inför den stora konst- och industriutställningen i Stockholm 1897 revs merparten av de södra galärskjulen. Med tiden byggdes de kvarvarande skjulen om för andra ändamål. En omfattande brand år 1921 ödelade delar av det norra varvsområdet. Under 1930- och 1940-talen uppfördes moderna verkstäder och båthallar för att tillgodose delvis nya och ökade behov av underhåll och ombyggnader av fartygsbeståndet. Under andra världskriget skedde den sista expansionen av Galärvarvet. Ett stort antal arkitektoniskt väl genomarbetade verkstadsbyggnader, bl.a. en minsveparhall uppfördes efter ritningar av arkitekten Paul Hedqvist. Varvet sysselsatte som mest 1280 man.

År 1953 beslöts att varvet skulle flytta till Muskö och sedan örlogsflottan 1969 helt lämnat Stockholm har galärvarvsområdet blivit ett park- och strövområde för allmänheten med marina och museala aktiviteter. Delar av Galärvarvsmuren revs för att öppna upp området, parkeringar och grönytor anlades med gångstråk och kajer och pirar har upplåtits för maritima aktiviteter.

Galärvarvsmuren (1) tillkom efter ett beslut 1752 för att skydda varvet mot landsidan. Muren byggdes om på 1830-talet efter ritningar av arkitekten Fredrik Blom och försågs med en representativ portal i gotisk stil. Vaktbyggnaden, corps-de-garde, (2) byggdes 1839 efter Bloms ritningar i samma stil som muren. Innanför galärvarvsmuren finns ett mindre antal byggnader kvar från den marina tiden. Två av de ursprungliga av Hårleman ritade galärvarvsskjulen(3) finns kvar. De är kraftigt förändrade med helt ombyggda interiörer och även delvis förändrade exteriörer. Norr om skjulen ligger det lilla dyktankhuset (4), som uppfördes 1934 och användes i utbildningen av u-båtsbesättningarna vid den ubåtsskola som då fanns i Stockholm. Framför byggnaderna, på kajen finns en liten lyftkran (6) monterad på betongfundament. Söder om detta, nära det södra murslutet ligger två stora båthallar (5) som ritades av arkitekten Paul Hedqvist. Exteriörerna är i stort sett bevarade med kraftiga skjutportar mot kajen. Båthall 2 används idag som utställningslokal för Statens maritima museers samlingar.

Vid tillfarten till Vasamuseet ligger den gamla manskapsmässen som byggts om och till och idag är restaurang. Intill restaurangen ligger en liten stenbyggnad som ursprungligen var ammunitionsförråd. Av Stora Dockan (7) återstår idag dess dockportar och stävdelen med bevarade delar av rustbädden och markeringar i stenmuren för fartygslägen. Vasamuseet är delvis byggt över dockan.

